

S I S U K O R D .

Lk-d

Kirjanduse loetelu	II
§ 1. Sissejuhatus	1
§ 2. Sõjakonterbandi mõiste	6
§ 3. Konterbantkaubanduse ajaloost	9
§ 4. Konterbantõiguse areng	14
§ 5. Konterbantesemete liigid	22
a. Üldiselt	22
b. Absoluutne konterbant	27
c. Relatiivne konterbant	35
§ 6. Vabanimekirjad	40
§ 7. Absoluutse konterbandi vaenulik ots- tarb	47
§ 8. Relatiivse konterbandi vaenulik ots- tarb	52
§ 9. Kogureisu teooria	57
§ 10. Konterbandiveo õiguslikud tagajärjed	63
a. Üldiselt	63
b. Konterbandi, laeva ja häda- ohutu laadungi käsitletus	64
c. Konterbandi võõrandamine tasu vastu	68

KIRJANDUSE LOETELU.

=====

- Garner, James: International Law and the World War. London 1920:
cit.Garner.
- Gilge, Alfred: Die Anwendung der Lehre von der einheitlichen Reise auf die Zuführung von Kriegskonterbande. Diss. Breslau 1915.
cit: Gilge.
- Kunz, J.L.: Kriegerrecht und Neutralitätsrecht. Wien 1935. Cit:Kunz.
- Lindemann, C.A.: Die feindliche Bestimmung der Kriegskonterbande. Diss.Münster i.Westf.1917: cit.Lindemann.
- Meyer-Biederlack, Eduard: Das Konterbanderecht in der Londoner Seekriegsdeklaration. Diss.Würzburg 1929:
cit.Meyer.
- Oppenheim, L.: International Law. London 1921:
cit.Oppenheim.
- Piip, A.: Rahvusvaheline õigus. Tartu 1936.
cit.Piip.
- Sarre, Th.: Die Lehre von den einheitlichen Reise im Rechte der Blockade u. der Kriegskonterbande. Diss. 1916
cit.Sarre.
- Sigl, Richard: Die Schiffsgefährdung durch Konterbande. Diss. 1935. cit.Sigl.
- Stigler, Josef: Das Kriegskonterbande-Recht in seiner neuesten Gestalt. Diss. Würzburg 1914.
- Ullmann, E.: Völkerrecht. Tübingen 1908.
cit.Ullmann.

§ 1. SISSEJUHATUS .

Käesoleva töö käsitusobjektiks on lähemalt vaadelda ja määritleda sõjakonterbandi instituuti, andes sellele rahvusvahelises õiguses esineva kontingendi.

Sõjakonterbanti ei tohi ära segada rahuaja konterbandiga (nn. Friedenskonterbande). Rahuaja konterbandi all võib mõista kaupu, millede sisse-, välja- või läbivedu on keelatud ja need mitte sõjakonterbandi hulka ei kuulu¹⁾. Seega rahuajakonterbant on siseriiklik instituut, mille kohta kehtivad siseriiklikud normid ühes sanktsioonidega. Kuna sõjakonterbant on aga puhtal kujul rahvusvahelisõiguse instituut, mille kohta kehtivad rahvusvahelise õiguse sätted.

1) V.Sigl., lk.44.

Nagu teame, ka rahvusvahelises liikluses tekivad mitmesugused arusaamatused ja mõtete lahkuminekid. Kuna rahvusvahelises elus pole ühtegi kõrgemat võimu, mis võiks oma autoriteediga kõrvaldada kokkupõrkeid, tuleb riikidel ise lahendada oma tüliküsimused. Säärane lahendamine võib sündida mitmel viisil ²⁾. Kui kõik abinõud rahulisel teel lahendada tüliküsimust on tühjaks ammutatud, jääb viimase abinõuna - ultima ratio - vägivallaga, s.o. sõjaga painutada teist riiki oma tahte alla. Sõda on kõige vanem rahvusvaheline läbikäimisviis, temaga on kasvanud ka rahvusvaheline õigus. "Sõda pole mitte üksi sõjagägede, vaid sõda on kogu rahva maksimaalne jõupingutus.

Sõja puhkemisel kahe riigi vahel pole mitte üksnes nende, vaid ka sõjast mitteosavõtvatele riikidele laiaulatuslikud tagajärjed. Siin seisavad kaks diametraalset vastastikku ase-

2) v.Piip, lk.275.

tatud tendentsi vastamisi. Esiteks neutraalsed huvid oma kaubandust sõjapidajatega takisamatult jätkata ja üldse sõjast nii vähe kui võimalik kannatada saada; teiseks sõjapidajate huvid, vastasest eemale hoida kõike seda, mis temale kasulik võiks olla, ühtlasi tähele panes, et sõjapidamise huvides mitte takistatud saada neutraalsete riikide poolt. Siinjuures omistatakse neutraalsetele mitmesuguseid õigusi ja kohuseid. Üheltpoolt võivad nad nõuda, et neid jäetakse sõjapidajate poolt puutumatuks, teiselt poolt on neil kohustus mitte osavõtta vaenulikkusest.

Teravalt tuleb eraldada neutraalsete riikide kohustustest aga neutraalsete riikide kodanike kohustusi.

Sõjapidajad võivad nõuda, et neutraalsed riigid igast neutraliteedi-vastasest teotsemisest loobuksid; kuid nad ei saa esitada kodani-

kele sarnast nõudmist. Neutraalsel riigil ei ole kohustust sarnast teotsemist oma kodanikele takistada. Kuid neutraalne riik, kui ta ise seda soovib, siis võib ning saab seda keelata oma kodanikele. Juhul, kui neutraalse riigi kodanikud laskuvad, vaatamata keelule, sarnasesse kaubitsemisse, nn. "aventure commerciale" ja sääljuures tabatakse vaenlase poolt, siis kannavad nad ainuüksi need tagajärjed, ilma et riigile seega tekiks mingit kohustust. Sarnane kaubitsemine sõjakonterbandiga erineb harilikust kaubitsemisest ainult erilise hädaohu läbi teotsemisel. Kaubitsejad katsuvad seega ainult antud olukorras kasu saada, ilma et seda kaubitsemist kui ülekohtust oleks tähendatud ³⁾.

Seepärast on arusaadav, et iga sõdiv riik püüab takistada kaubitsemist vaenlasega, et nõrgendada ka oma vastase majanduslikku elu.

3) v. Sarre, lk-d 1-3.

arvamisi avaldatud.

4) v. Piip, lk-d 307, 308.

Kõigepealt avaldub see nähtuses, et sõdivad pooled harilikult keelavad ära kaubavahetuse oma vaenlasega. Maailmasõja alul pandi isegi vaenlaste varandused ja hoiused pankades sekvestri alla. Kuid muistsest ajast peale on üheks majandusliku sõja abinõuks võitlus vaenlasega merel tema merekaubanduse hävitamiseks. Vaenlase majandusliku elu hävitamiseks merisõjas tarvitatakse kaht teed:

1) otsest - vaenlase kaubandust vägivallaga takistades nn.blokaadi abil ja

2) kaudset - erapooletute riikide kaubavahetust vaenlasega raskendades üksikute kaupade keelu alla panekuga nn.salakaubanduse vastu võitlemise abil ⁴⁾.

Käesoleva töö ülesandeks on aga vaadelda viimast, s.o. sõjakonterbandi instituuti ning sisustada seda tähtsat abinõu sõjaõiguses, mille üle on sajandite jooksul palju vaieldud ning arvamusi avaldatud.

4) v.Piip, lk-d 307,308.

§ 2. SÕJAKONTERBANDI MÕISTE.

Vaadeldes sõna "konterbant'i" etimoloogilist tuletust, näeme, et seda on tehtud mitmete autorite poolt erinevalt. Ühede järele see seisab koos sõnadest "contra" ja "bande". "Bande" (prantsuskeelest bande) tähendades kunagi sõjaväe truppi, sõjaväe osa; "contra" tähendades vastandit, vasturääkimist korraldusele. Teiste järele "bande" tuletatud saksa sõnast "Bann" (võim), mis põlvneb gooti tüvist bandva. Nende järgi "Bann'i" all tuleb mõista omalt vormilt ühe võimu väljendatud käsku. Seega evib sõna "konterbant" tähendust: võim-⁵⁾konna käsu rikkumine. Kirjanduses sageli aga on sõna konterbant tuletatud itaalia sõnast "contrabbando", mis omakorda tuletatud ladina-keelsetest sõnadest "contra" ja "bannum" ehk

5) v.Stigler, lk.2.

"bandum". Koos tähendavad nad "keeluvastaselst"⁶⁾.

Kuigi näeme sõna "konterbant'i" tuletamist teatud väikeste erinevustega, siiski võime öelda, et tuletamiserinevustele vaatamata ei muutu sõna konterbant mitte oma tähenduses, mis kõikide arvamustes ühtub.

17.sajandil võeti väljend "konterbant" meresõjaõigusesse üle ja tähendab tänaseni niihästi sõjapidajate keeluvastast transporti, kui ka sarnast transporti kujutavaid esemeid⁷⁾.

L.Oppenheim'i järele sõjakonterbant tähendab niisuguste kaupade määritlemist, millede vedamine vaenlasele on keelatud mõlemate sõjapidajate poolt põhjusel, et takistada sõja⁸⁾ tõhusat arendamist. Samuti mõistetakse konterbant-kaubanduse all igatliiki kaupade juurdevedu erapooletuult sõdijaile, millised on mää-

6) v.Oppenheim, lk.546; v.Kunz, lk-d 264-266.

7) v.Stigler, lk.2.

8) v.Oppenheim, lk.546.

9) v.Pilp, lk.310.

ratud ja kohased vaenuliste sõjajõudude tugevdamiseks ⁹⁾. Eelpool tähendatud sõjakonterbandi definitsioonidele võib lisada ning ühtlasi anda laiapiirilisema, prof.A.Piip'i poolt esitatud sõjakonterbandi definitsiooni: "Sõjakonterbandiks nimetatakse kõiki neid esemeid, ¹⁰⁾ mis määratud vaenlaste sõjavägedele."

Aga need definitsioonid on ainult vormilised, kuna nad ei määra, missuguseid kaupu tuleb mõista sõjakonterbandi all. Küsimusele, missuguseid kaupu tuleb lugeda konterbandiks, ei saa anda purgivat loetelu. Sõjakonterbandi kontingent, sisuosis, s.o. missuguseid kaupu mõelda konterbandi all, määratakse sõja puhkemisel sõdivate riikide poolt suvaliselt, harilikult ühepoolset, vastavalt konkreetseile tingimustele. 16.sajandist on sõlmitud ka lepinguid riikide vahel sihiga määritleda, mil-

9) v.Meyer, lk.11.
10) v.Piip, lk.310.

lised esemed või kaubad kuuluvad ja tuleb lugeda konterbandi hulka. Kuid need lepingud on üksteisega vastolus. Ja niivõrd kui sõdivad pooled pole seotud lepingutega, nad tarvitavad oma suvaõigust igas sõjas vastavalt konkreetseile asjaoludele ja tingimustele, lugedes teatuid esemeid konterbandi hulka.

kontrahektidega varustatud, nagu kirikust

§ 3. KONTERBANTKAUBANDUSE AJALOOST.

Konterbandi mõistet ei või mitte tule-
tada vanast ajast, sest "Corpus iuris ci-
vilis'es" leiduvad normid, - res quae exportari
non debent - on ikkagi siseriiklikud keelud
omamaa kodanikele, selleks et keelata teata-
vaid esemeid vaenlastele loovutamast. Pigemini
küll võiks neid repressioone, mida kasutasid
Bütsantsi keisrid 10.sajandi paiku Veneetsia
laevade suhtes, et neid takistada relvi ja

laevaehitusmaterjali saratseenidele, Bütsantsi vaenlastele, üle anda, konterbandi algmeteks lugeda.

Ristisõdade ajajärgul paavstid Luterani konsiilidel aastatel 1179, 1215 ja hiljem keelasid kõikidele kristlastele teatud esemete juurdeveo uskmatutele. Ja need keelud olid sanktsioonidega varustatud, nagu kirikust väljaheitmine, varanduste konfiskatsioon ja orjaks langemine ¹¹⁾.

Seniajani käsitletud määrustes ei ole veel meil aga tegemist konterbandiga tänapäeva mõttes, kuna siin püstitatud keelud ainult oma riigi kodanikkonnale või resp. kristlaste suhtes kehtivad.

Siiski vaatamata kõvadele sanktsioonidele kestis kaubandus edasi. Lootus erakordselt suurtele kasudele oli liigagi tugev, sest sel ajal esinesid peaaegu kõik needsamad "trikid",

11) v.Kunz, lk-d 264-266.

mida ka tänapäeval kasutatakse konterbandistide poolt, et kõrvale hiilida sanktsioonide eest. Nõnda aegamööda kaubanduse arenedes laienes keeld vaenlast aidata; ka kristlike riikide omavaheliste sõdade ajal mitte ainult oma kodanikele, vaid ka teiste riikide kodanikele. Konterbant rahvusvahelise mõistena esineb aga alles uuemal ajal seoses neutraliteedi mõiste arenguga. Aga ka tänapäeva moodne konterbandiõigus on vanem kui neutraliteediõigus. Esialgne kaubanduskeeld erapooletutele mõjukalt sõdivatelt pooltelt, nagu Inglismaa 13. ja 14. sajandil, Hansa liit 13. sajandil, kes aga erapooletuna täielikku kaubandusvabadust enesele nõudsid, põhjustas erapooletute vastuseisu, ja see viis rohkearvulistele bilateraalsele lepingutele, milliseid võime leida juba 16. sajandist. 16. ja 17. sajandist leidub suur

12) v. Kuntz, lk. 4. 264-266; v. Meyer, lk. 16.

hulk lepinguid, millede kohustuti vastas-
poole vaenlasele mitte mingisugust abi andma, -
siin ei ole seega mitte tegemist konterbandi
lepingutega, sest siin ei esine kohustust an-
da keeldusid oma kodanikele. Konterbantkauban-
dus on siin delikt vastava maaõiguse normide
vastu ¹²⁾. Lepingud on nii oma sisult kui ka
struktuurilt erinevad ja ei rajane mitte üld-
põhimõtetele, vaid silmapilksete olukordadele.
Konterbandiõigus areneb mitte ainult lepingute
kaudu, vaid ka vastava maaõiguse normide kaudu,
proklamatsioonide ja priisikohtu otsuste kaudu.

Kestis vaielus absoluutse kaubanduskeelu,
nagu seda soovivad sõdijad pooled, ja absoluutse
kaubandusvabaduse, nagu seda soovivad erapoolet-
tud, vahel. 17.s.lõpuks oli põhimõtteline kau-
bandusvabadus erapooletutele ja konfiskatsiooni
õigus sõdivate pooltele konterbantkaupade suhtes

12) v.Kunz, lk-d 264-266; v.Meyer, lk.16.

tunnustatud. Samuti tunnustati, et relvad ja laskemoon igal juhul konterbandi alla kuuluvad. Mis aga muidu veel konterbandi alla kuuluks, oli nii selajal kui ka tänapäeval vaieldav. Prantsusmaa - lepingutes ja ka "Ordonnance de la Marine" 1684 - asus restriktiivsele seisukohale, et konterbandi mõiste piirduks ainult relvadega ning laskemoonaga; nii ka Utrechti rahulepingus 1713. Inglismaa aga tahtis igal ajal ka laevaehitusmaterjali ja toiduaineid konterbandi alla loetuks näha ¹³⁾.

Pärast relvastatud erapooletust a.1780 ja 1800 ja pärast Napoleoni sõdade nurjumist tunnustati Pariisi deklaratsioonis a.1856 konterbandiõigust, kuid ei defineeritud ega püstitatud mingisuguseid reegleid. Briti priisiotused olisid suure tähtsuse konterbantõiguse arenguks, samuti ka Ameerika praksis kodusõja

13) v.Kunz, lk.266; vt.Meyer, lk.16.

14) v.Kunz, lk.266.

ajal. Haagi II rahukonverents 1907.a. ei saavutanud kokkulepet selles asjas, küll aga saavutas seda Londoni deklaratsioon a.1909¹⁴⁾.

§ 4. KONTERBANTÕIGUSE ARENG.

Sõjakonterbandi õigus on osa priisiõigusest. See priisiõigus on nende rahvusvaheliste normide sisu, mis meresõja korral pideõigusena korraldab sõjapidajate eraomandust, vaenulike või neutraalsete riikide kodanikele kuuluvaina. Seni kui seda eraomandust vaenuliku riigikodanikule kuuluvana käsitatakse, kõheldakse meresaagiõigusest (Seebeuterecht); niikaua kui selle vastu priidiõigus neutraalse riigi kodanikule kuuluva eraomanduse kohta käib, jaguneb see omakorda konter-

14) v.Kunz, lk.266.

bandiõiguseks, blokaadiõiguseks ja neutrali-
teedivastase kaitseõiguseks¹⁵⁾.

Seega konterbandi-õigust peab teravalt eritlema blokaadiõigusest ja niinimetatud neutraliteedivastase kaitse õigusest. Konterbantkaubandust tuleb eraldada siinjuures toodud asjaolust, kui neutraalne riik ise kaupleb konterbantkaupade või konterbantkaupu riigilaevadel transporteeritakse. Siin ei leia seega mitte aset konterbantkaubandus, vaid esineb täiel määral neutraliteedi rikkumine¹⁶⁾. Sõjakerbandi õpetus on alles viimasel ajal väljakujunenud, kuna varemini katsusid sõdivad riigid laiendada lubamatu kauplemise mõistet vaenlasega isegi niikaugemale, et üldse erapooletute kauplemise vaenlasega ära keelasid.¹⁷⁾

Nõnda aastal 1370 Barcelonas allakirju-

-
- 15) v.Sigl, lk.38.
16) v.Kunz, lk.266.
17) v.Piip, lk.310.

✕

tatud Consolato del mare'is seisab koos terve priisiõigus ainult meresaagiõigusest (Beuterecht). Näeme, et meresaagiõiguses pole mitte väljamindud kindlatest kaupadest, vaid omanike riikkondsusest. Aga võib siiski sarnane juhtum esineda, et ühe sõjapidaja riigi kodanik ühel neutraalsel laeval kaupu toob, mistõttu kinnipidamise korral teise sõjapidaja riigi laeva poolt laev nõnda oma ülejäänud laitmatu laadungi hädaohtu võib viia. See oleks muidugi ainult juhul, kui rahvusvahelisõiguslikult kehtib lause, et vaenulik kaup neutraalsel laeval konfiskeerimisele allub, nõnda ka lause "Frei Schiff - unfrei Gut". See lause on väljendatud Consolato del mare's.

Neutraalse laeva hädaohustamine vaenuliku laadungi läbi on veel suurem kui lause "Unfrei Gut - unfrei Schiff" maksaks, sest siis allub ka neutraalne laev ise äravõtmisele. See

lause esines tõeliselt prantsuse Ordonnan-
ce'des aastatest 1543 ja 1584; esinedes ka
18)
Ordonnance touchant la marine's a.1681 .

Rahuliku kaubanduse huvides sõlmiti
17.sajandil Prantsuse ja Hollandi niihästi
viimaste ja Inglismaa, Rootsi ja Portugalia
vahel arvukaid lepinguid, milledes "Frei Schiff-
frei Gut" mõttes ühineti, nii et ka vaenulik
kaup neutraalsel laeval jääb puutumata - mui-
dugi niikaua kui vaenulik kaup pole mitte
konterbant. Siin näeme esimesena ka ülemine-
kut meresaagiõiguselt (Seebeuterecht) konter-
bantõigusele.

Prantsuse 1584.a. Ordonnance'i läbi sai
kaubandus rõõmustaval viisil vabaks kuuluta-
tud, arvestades seda, et see mitte sõja tar-
beks (munitions de guerre) ei tarvitata, mil-
lega vaenlane tugevamaks võiks muutuda. Aga

18) v.Sigl, lk-d 38,39.

ka siin peab konterbandi omanik parajat kahju kandma. Kuid "De iure belli ac pacis" (1625) raamatus muutub konterbantkaubanduse teoreetiline põhjendus. Selle järele oli iga sõjapidaja hää ja loomulik õigus takistada sõjamaterjali juurdevoolu vastasele, vaatamata sellele, et seda toimetatakse ka neutraalsete laevadega ¹⁹⁾.

Sarnase konterbantõiguse sünniga ei eraldu aga meresaagiõigus veel mitte meie vaatlusest. Siiski kasutatakse veel ikka, peamiselt Inglismaa poolt, põhilause, et vaenulik kaup neutraalsel laeval äravõtmisele kuulub.

Krimmi sõja alul aga kui esines hädavajadus, et inglise ja prantsuse laevad nende üsna mitmesuguste priisikorralduste põhjal pidid koos töötama, loobus Inglismaa omast lausest "Frei Schiff - unfrei Gut".

19) v.Sigl, lk.39.

Pariisi mereõigusdeklaratsioonis 16.IV 1856.a. määrati selgesti: neutraalne lipp ka-
tab vaenuliku laeva, väljaarvatud konterbant.
Seega esiteks eraldub meresaagi õigus täiel
määral meie käsitlusest.

Pariisi mereõigusdeklaratsiooni konter-
bandi otsuse läbi a.1856 keelati seega kõik
juurdevedu vaenlasele, niivõrd kui see seisis
ühenduses sõjapidamisega. Asjade loetelu mää-
ramine, mis konkreetset juhul seisavad "ühendu-
ses sõjapidamisega", jäetakse igakord sõjapida-
jate riikide hooleks. Need niiviisi tekkivad
korraldused esitavad arvu ja viisi poolest
loeteldud konterbantkaupade suurt mitmekesi-
20)
dust .

Kuid Londoni deklaratsioon a.1909 katsus
priisiõigust põhjalikumalt korraldada. Märki-
des ära ühes "sissejuhatavas otsuses" kui keh-

20) v.Sigl, lk.40.

tivat kombeõiguse kodifikatsiooni, oli seda siiski ainult osaliselt, teisest küljest kandis aga kompromiss-iseloomu. Mis puutub Londoni deklaratsiooni, siis ei ratifitseeritud teda ning seega kõik konterbandi kohta puutuv õigus polnud kehtiv õigus. Seda ei tarvitatud varem ega pole ka järgnevates sõdades rakendatud. Vaatamata sellele on Londoni deklaratsioon olnud eeskujuks paljudele rahvuslikele priisikorraldustele enne maailmasõda.

Maailmasõja alul kuulutasid Saksamaa ja Austria-Ungari, et nad on valmis tunnustama Londoni deklaratsiooni siduvaks endile. Inglismaa ja lepinglased sellevastu kuulutasid, et nemad tarvitavad Londoni deklaratsiooni ainult kindlate kõrvalekaldumistega.

Need kõrvalekaldumised asetasiid Londoni deklaratsiooni mõned kohad otseteed peopääle.

Maailmasõja kestel jõudis konterbant-
kaubandus ennenägemata kõrgusele, kusjuures
sõjapidajate poolt rakendati hoolimatuid
repressaalvahendeid, mis aga rahvusvahelise
õigusega ei olnud mitte kooskõlas. Muidugi
ei olnud mitte kõik sellekohased kaebused
neutraalsetelt õigustatud. Nii oli, nagu
ülal näidatud, suurem osa Londoni deklaratsioo-
nist ainult paberi pääl seisev õigus, seega
mitte kehtiv rahvusvaheline õigus²¹⁾.

21) Sigl, lk.42.

§ 5. KONTERBANTESEMETE LIIGID.

a) Üldiselt.

Konterbandi mõiste määritlemise kui ka liigituse suhtes omab suurt tähtsust nn. rahvusvahelise õiguse isa, Grotiuse, õpetus. Tema õpetus konterbandist - olgugi, et ta ei tarvitanud sõna konterbanti, mis alles pärast teda sai üldtarvitataavaks - tekkis ajal, kui teadus peatus veel oma esimeses arengstaadiumis, omandas hilisema arengu suhtes suure tähtsuse ja valitses Inglise ja Ameerika praksist kuni uue ajani. Grotius esimesena katsus püstitada üht teaduslikku põhimõtet. Ta eristab erapooletute kaubandusvabaduse suhtes 3 liiki kaupu: "Sunt res, quae in bello tantum usum habent, ut arma; sunt quae in bello nullum habent usum, ut quae voluptati

inserviunt; sunt quae in bello et extra bellum
usum habent, ut pecuniae, commeatus, naves et
quae navibus adsunt." ²²⁾

Esimese grupi esemed - res belli usui
destinatae - on alati konterbant, nende juurde-
vedu on seega keelatud, näiteks relvad, mida
kasutatakse harilikult sõjas. Selle vastu aga
teise gruppi kuuluvate esemete sissevedu, näi-
teks luksuskaubad, mida ei saa üldse tarvitada
sõjapidamiseks ja mis seetõttu ei ole kunagi
konterbandiks. Mis puutub kolmandasse gruppi
kuuluvatesse esemetesse - res ancipitus usus -
nagu raha, toitained, laevad, laevavarustus,
mida võidakse tarvitada nii sõjas kui ka rahu-
ajal, ja mis võivad olla oma sellise kahesugu-
se tarvitamisviisi tõttu konterbandiks kui ka
mitte, võib otsus olla mitmesugune, olenedes
konkreetjuhustest ²³⁾. Grotiusse arvates on otsus-

22) v.op.cit.Meyer, lk.16; Grotius, De iure belli
ac pacis, liber III, cap.I, V, 2.

23) Oppenheim, lk.546.

tav sõja seis. Teatavatel juhtudel, eriti aga kui esineb silmnähtav ebaõiglus vaenlase pool, võib sõdija neid esemeid vaadelda kui konterbanti ja konfiskeerida.

Grotiuse õpetus, mis näiliselt erapooletutele soodsam oli, jättis aga tegelikus rakendamises sõdijate omavolile laiad võimupiirid.

"Res ancipitus usus"e alla võib peaaegu kõiki esemeid paigutada. Selle üle otsustab aga kindla loetluse puudusel sõdivate poolte arvamus²⁴⁾. Sõdijatele kuulub samuti arvamuse avaldamine, kas käesolevas olukorras juurdevedu lubatav on või mitte ja kas ei esine vastaspoollel "iniuria eviden-tissima", milline aga sõjapidajate arvates alati esineb²⁵⁾.

Hugo Grotiuse õpetus on mõjustanud tugevasti vaateid konterbantkaupade liigituse suhtes. Nõnda Grotiuse õpetuse põhjal on kujunenud kuni praeguseni kehtiv liigitus, mis jagab

24) Meyer, lk.16. 25) Meyer, lk.16; Ullmann, lk-d 528-530.

konterbantkaubad absoluutseteks ning relatiivseteks (tingivateks). Pääle nende esitades veel nn. "Vabad kaubad" (Freiliste).

Olgugi et siiani mitte kõik riigid pole võtnud omaks sarnast eristamist, mis pole tähtis mitte ainult määritlemiseks, kas teatud ese on konterbant või mitte, vaid ka et kindlaks määrata konterbandi vedamise tagajärjed, siiski nad tegid vahet niivõrd kui nad muutsid konterbandikaupade nimestikku oma mitmesugustes sõdades. Teatud esemed, nagu relvad ja sõjamoona, on alati esinenud selle s nimekirjas, kuna teised kaubad loeti konterbandiks ainult siis, kui teatud sõja erilised olukorrad seda nõudsid ²⁶⁾.

Suurem osa autoreid on alati tunnustanud vahetegemist absoluutse ja relatiivse konterbandi vahel. Olgugi et mitmed püsisid seis-

26) v.Oppenheim, lk.549.

kohal, et ainult relvad ja sõjamoona võivad olla konterbandiks ja et relatiivset konterbanti pole olemas.

Kuigi kuni maailmasõja puhkemiseni vahetegemine absoluutse ja relatiivse konterbandi vahel oli teoorias täiesti kindel ja ka praktikas kaaluomav, kuid siiski sõda kõigutas selle aluseid.

See liigitus kuulub aega, mil sõjaväed olid väikesed, hõlmates ainult väikese osa sõdiva poole rahvastikust. Kuid maailmasõjas, nagu varem mainitud, iga kõlbulik mees igas sõdivas riigis muutus kas vabatahtlikult või sunduslikult sõjaväe liikmeks, siis kui terve maa kogu oma ressursidega järkjärgult mobiliseerus ja kui liiklemisvahendid natsionaliseeriti ja arendati ennenägemata kõrguseni, siis paljud kuulutasid, et vahetegemine abso-

("ohne weiteres") jures peab ütlema, et siin
27) Greenheim, lk. 549.

luutse ja relatiivse konterbandi vahel on aegunud, sest sõdiv pool võib igal ajal ja kui tarvis, siis kindlasti revideerida esemeid, mis võiks olla tarvilikud sõjapidamise soodustamiseks.

Seetõttu ei omanud sarnane liigitus enam seda tähtsust, mida ta evis enne maailmasõda, kus ratifitseerimata Londoni deklaratsioon sellise vahetegemise hääks kiitis ²⁷⁾.

b) Absoluutne konterbant.

Absoluutse konterbandi all tuleb mõista Grotiuse liigitusest - "res belli usui destinatae" - konterbantesemeid. Absoluutse konterbandi juures on Londoni deklaratsiooni järele kaks ebauhtlast liigitust: konterbant "ilma pikemata" (de plein droit) ja sarnane, mis esiteks erilise kuulutamiseega absoluutseks konterbandiks saab. Tähendus konterbant "ilma pikemata" ("ohne weiteres") juures peab ütlema, et siin

27) Oppenheim, lk.549.

tähendatud esemed lihtsa tõsiasja tõttu sõjas absoluutseks konterbandiks saavad, ilma et oleks vajalik mingisugune kuulutamine sõjapidajate poolt .

Sarnast liiki konterbantesemeid esitab Londoni deklaratsiooni artikkel 22. enume-
ratsiooni meetodi järele:

1. Igat liiki sõjariistad, kaasa arvatud jahiriistad ja nende tuntavad osad.
2. Igat liiki mürsud, kestad, padrunid, samuti ka nende tuntavad osad.
3. Püssirohi ja lõhkeained, mis eriti sõjajaoks on määratud.
4. Lafetid, sõjamoonavankrid, eelikud, moonavankrid, välissepikojad ja nende tuntavad osad.
5. Sõjaväeline riietus ja varustus ning nende tuntavad osad.
6. Igatliiki sõjaväe hobuseriistad.

7. Sõjaks tarvitataavad ratsa-, töö- ja veoloomad.
8. Laagrivarustus ja selle tuntavad osad.
9. Soomusplaadid.
10. Sõjalaevad ja teised sõjasõiduvahendid, samuti nende osad, mis nende erilise omaduse tõttu ainult teatud sõjasõiduvahendil tarvitada saab.
11. Tööriistad ja masinad sõjariistade valmistamiseks ja parandamiseks.

Siin esitatud nimekiri on Haagi II kon-
verentsil esitatud nimekirjaga identne ²⁹⁾.

Nagu üldse Londoni deklaratsioon, nii on ka see nimekiri kompromissi tulemus ja seetõttu pole lõplikult läbi viidud. Art. 23-dast ilmneb, et nimekiri ainult sarnaseid esemeid sisaldama peab, mis üksnes sõjaks tarvitatud saab. Siiski on artikkel 22 hobuseid, kui absoluutset konterbanti, e esitatud,

29) v.Meyer, lk.32.

mis mõiste järele siiski ainult relatiivset konterbanti tähendada võib.

Kuna absoluutse konterbantesemete nime-
kiri uute leidude või leiutiste tagajärjel
sõjatehnika väljakul muutub ja sõjapidajate
huvidele enam ei vasta, saab art.23 läbi nime-
kirja täiendamine sõjapidajate teadaannete lä-
bi lahti hoitud.

Teadaanne võib samahästi rahuajal kui
ka pääle vaenulikkuse algust esitada; see on
teiste võimude valitsustele mõeldud.

Ajavahemikku mõjuvuseks teadaande kuulu-
tamise ja rakendamise vahel ei näe Londoni
deklaratsioon sõjapidajate huvides mitte ette,
konfiskeerimine võib järgneda kohe pärast teada-
ande kuulutamist.

Neutraalsete huvides on seeläbi arvesse
võetud, et art.43 järele konterbantesemete ära-
võtmine, vastavalt oma teadmatust konterbant-

teadaande suhtes esitavad, siis see toimub ainult tasu vastu.

Meelevaldsele nimekirja laiendamisele sõjapidajate poolt peab seeläbi tõke asetatama, et ainult esemeid ja aineid sarnasesse teada- andesse võtta tohib, mis ainult sõjaks on tar- vitatavad.

Kuigi pole nõutud, et konterbantnimekiri teatud elastsust omama peab, et mitte vananeda - paistab siiski juba tänapäeval Londoni dekla- ratsiooni nimekiri vananenut olevat - nii saab siiski konterbant nimekirja väärtus täiendamise võimaluse läbi väga kahjustatud.

Kuna täiendamine üldiselt alati eriti sõja kestel järgneb, siis saab see paremus, mis ühte kindlat nimekirja neutraalsetele pa- kub - kindlus selle üle, mida konterbandina käsitleda tuleb - täielikult hävitatud .

30) Meyer, lk.33.

Londoni deklaratsioonis art.22 esitatud absoluutse konterbantesemete suhtes näeme, et absoluutne konterbant ei saa ega tarvitse olla piiratud ainult relvade ja sõjamoona. On selge, kui tuletada meele, et sarnased kahepaiksed esemed, mida võib tarvitada mõlemateks otstarveteks (mitte üksi sõjatarbeks) võivad olla samaväärtuslikud ja olulised sõjapidajale sõja jätkamiseks. Relvade ja sõjamoona valmistamiseks vajalikud masinad ja toorained on samaväärsed kui esimesed ise ja sõjapidamine merel võib samavähe teostuda ilma laevadeta ja laevavarustusega kui relvade ja sõjamoona. Kuid pole olemas ühtmeelt selliste kaheotstarbeliste esemete kohta. Aga kuigi sõjapidajad peavad olema vabad otsustamises iga üksiku sõja eriolukordade üle, niikaua kui tunnustatakse vahet absoluutse ja relatiivse konterbandi vahel, ei tohiks jätta täiesti nende otsustada, milliseid esemeid

lugeda absoluutseks konterbandiks Silmaspi-
dada tuleb aga sõjapidamise arengut. Nimelt
võib juhtuda, et ese, mis pole oma loomu poo-
lest määratud sõjapidamiseks, muutub selliseks
teatud sõjas ja teatud eriolukordades; sel-
juhul teda võib nimetada absoluutseks konter-
bandiks. Näiteks toitaineid ei või tavaliselt
nimetada absoluutseks konterbandiks; kuid kui
vaenlane, et kindlustada oma sõjavägede toit-
ainetega varustamist, rekvireerib kõik maal-
leiduvad toitained, pannes kehtima kogu rah-
vastiku suhtes kaardisüsteemi. Seega võivad
toitained saada absoluutse konterbandi iseloo-
mu ja võidakse kuulutada absoluutseks konter-
bandiks. Või näiteks puuvilla ei loetud vane-
mates sõdades absoluutseks konterbandiks, kuid
praegusel ajal on puuvill muutunud lõhkeainete
tähtsamaiks osiseks, nii et maailmasõjas liit-
lased 1915.a. olid sunnitud kuulutama selle

absoluutseks konterbandiks. Kuid Londoni deklaratsioon jäi ratifitseerimata; olgugi et maailmasõja ajal Briti ja tema liitlased võtsid omaks suurema osa tema eeskirjadest, siiski nad loobusid tunnustamast absoluutse konterbandi nimestiku

31)

Sõja kestel nad suurendasid konterbantkaupade nimestikku järkjärgult nii, et viimane nimestik a.1917 kattis kaks lehekülge Londoni ajalehes. Nende hulgas oli näiteks

32)

"aircraft, alcohols, ammonia, animals suitable for use in war, armour plates, arms and ammunition, arsenic, asbestos, barbed wire, bones, borax, camp equipment, carbolic acid, caustic potash, celluloid, clothing and equipment (military), copper, cork, cotton and cotton goods, diamonds suitable for industrial purposes, electrical appliances adapted for use in war

31) v. Oppenheim, lk-d 550-552.

32) Ibid., lk. 552.

and materials used in their manufacture, field forges, flax, gases for war purposes, glycerine, gold, silver, paper money and securities for money, hair, harness (military), hemp, hides, implements designed exclusively for the manufacture of war material, iron, lead, leather, lubricants, mercury, , mineraloils, motor vehicles, photographic films, platinum, range-finders, rubber, searchlights, silk, soap, sodium, starch, steel containing tungsten or molybdenum, sulphuric acid, tanning substances, tar, tin, turpentine, tyres, wagons (military), warships and their component parts, waxes, woods capable of use in war, zinc. The list also contained a large number of other rare metals, chemicals, and other commodities."

c) Relatiivne konterband.

Relatiivse konterbandi all mõistetakse sarnaseid esemeid, mis samahästi sõjaliseks

samuti nende osad.

7. Veerev ja kindel raudteematerjal, telegraafi-, raadiotelegraafi-, ja telefonimaterjal.

kui ka rahuliseks otstarbeks on kasutatavad.

Analoogselt artikkel 22 korraldusele teeb Londoni deklaratsioon relatiivse konterbandi juures vahet "ilma pikemata" (ohne weiteres") ja sarnase konterbandi vahel, mis ainult erilise teadaande läbi tekib.

Artikkel 24.loetletakse järgmised esemeid kui relatiivset konterbanti "ilma pikemata" (ohne weiteres"):

1. Toiduained.
2. Loomatoit ja loomatoidu juure kuuluv teravili.
3. Sõjaliseks otstarbeks kuuluvad rõivad, riided ja jalanõud.
4. Kuld ja hõberaha, löödud ja kangides, samahästi paberraha.
5. Sõjaks kasutatavad igat liiki sõidukid ja nende osad.
6. Laevad, paadid ja igat liiki sõidukid, ujuvadokid ja seadeldised kuivdokkideks, samuti nende osad.
7. Veerev ja kindel raudteematerjal, telegrafi-, raadiotelegrafi-, ja telefonimaterjal.

8. Õhulaevad ja lennukid , nende tuntavad osad, nagu tarbeasjade osad, esemed ja ained, mis tuntavalt õhulaeva sõiduks või lennuotstarbeks lähevad.
9. Kütteained ja määrdeõlid.
10. Püssirohi ja lõhkeaine, mis mitte sõjaks pole eriti määratud.
11. Okastraat, samuti selle kinnitamiseks ja lõikamiseks vajalikud abinõud.
12. Hobuserauad ja sepikoja riistad.
13. Hobuseriistad ja sadularakmed.
14. Kaugusmõõtjad, pikksilmad, kronomeetrid ja igat liiki merisõidu vahendid. ³³⁾

Sellest ulatuslikust nimekirjast nähtub väga selgesti, et Londonis sõjapidajate huvid olid prevaleerivad. Ning neutraalse kaubanduse huvisid nad soovisid väga kitsendada, katsudes läbi viia konterbandkaubanduse kitsendamist.

33) Meyer, lk.33-34.

Seda väga laiaulatuslikku nimekirja võivad sõjapidajad vastavalt art.23 määrusele veel täiendada. Art.23 järele sõjapidajatele antud võimalus täiendusnimekirju esitada, mis kohe jõustuvad, mõjub relatiivse konterbandi juures ebasoodsalt neutraalsetele ³⁴⁾ .

Esimesena ja seejuures tähtsama relatiivse konterbantesemena on nimekirjas toitained, mille alla üldteadeande järgi kõik inimeste toitõustamiseks vajalik ja kasulik, kõvas ning vedelas olekus toodang kuulub.

Et toitainete keeld sageli väga mõjuv võitlusabinõu on, ei lase endmitte salata. Kuid ainult kahetsemisväärt on inimlikust seisukohast, mis ühtlasi näitab sammu tagasi, et toitained on võetud sisse konterbantnimestikku.

Nagu varem mainitud, oldi juba 19.sajandi teoorias ja praktikas selles asjas ühelmeelel, et toitaineid ei tohi lugeda konterbantesemete

34) Kunz, lk.278; Meyer, lk.35.

hulka. Kuid maailmasõda on näidanud ja tõendanud, et ka toiduained võivad kuuluda konterbant-esemete hulka.

Väga rängalt mõjub neutraalsele kaubandusele see, et nimekirjas on esitatud eriti ulatuslik kütteainete loetelu, mille alla kuulub eriti süsi. Sõe ülesvõtuga konterbantnimestikku on otsustatud see küsimus neutraalse-
te kahjuks, mille üle kirjanduses ja praksises eriti kaua vaieldi.

Deklaratsioon on arvesse võtnud ka olukorra, et sõjapidaja võib loobuda selle õiguse kasutamisest, mida deklaratsioon ettenähtud nimekiri pakub konterbantesemete suhtes. Kuna neutraalsed sellest huvitatud on, et neile seesugune otsus ühe sõjapidaja poolt teatavaks tehtud, nii määrab art.26: "Loobub üks riik omalt poolt, esemeid ja aineid, millised kuuluvad art.22 ja 24 loetletud gruppidesse, sõja-

konterbandina käsitamast, siis peab ta oma kavatsusest teadaandes avaldama, mison art.23-das ettenägelikult esitatud"³⁵⁾ . Kas sarnane ettenähtud määrus on praktikas mõjuv, on väga kaheldav, sest sõjapidaja võib oma hääksarvamise järele neid konterbantnimekirju täidada, selle asemel, et neid vähendada.

§ 6. VABANIMEKIRJAD.

On selge, et esemed, mida ei ole võimalik kasutada sõjalisteks otstarveteks, ei või kuulutada konterbandiks, olenemata sellest, kas nad on määratud vaenlasele või mitte. Siin võime viidata uuesti eelpooltähendatud Grotiuse kaupade kolmikjaotusele, kus esinesid päälle absoluutse ja relatiivse konterbandi ka "vabad kaubad". Sellisesse klassi määrati esemed, mis ei olnud üldse tarvitatavad sõjas või mille

35) v.Kunz, lk.278; Meyer, lk.36.

sõjastarvitamise võimalused on niivõrd ebamäärased, et neid võis tegelikult lugeda mitte-³⁶⁾ kasutatavaiks sõjas .

Et luua ulatuslikkudele ja sääljuuress elastsetele konterbantnimestikkudele teatud lahendust neutraalsete kasuks, on Londoni konverents, et konterbantnimstikkude omavolilist laiendamist takistada, neutraalse kaubanduse kindlustamiseks ühe esemete nimekirja, mida mitte kui konterbanti vaadelda ei tohi, nn. vabanimekirja koostanud. Vastavalt Londoni deklaratsiooni art.27 väljendab: " Esemed ja ained, millised sõjaks mitte kasutatavad pole, ei või sõjakonterbandina seletada."

Peaks aga mõni riik neid esemeid konterbandina käsitlema, siis peaks priisikohtulikus korras nende kaupade vabaksandmine ja kahjutasu väljamõistmine järgnema.

36) v.Oppenheim, lk-d 549 ja 560.

Et Londoni deklaratsiooni art.27 liig ebamäärane on, siis esitati veel teatud esemete nimekiri, mida tuleb mõista vabade kaupadena. Nimekirja põhimõte on, et tööstuse tooraineid üldiselt konterbandi nimekirja ei tohi asetada ja valmisainetest sarnaseid, mille kasutamine sõjaks on võimatu.

Üksikult haarab nimekiri järgmisi esemeid:

1. Toorpuuvill, toorvill, toorsiid, toordžuut, toorlina, toorkanep ja teisi tekstiiltööstuse tooraineid, samahästi neist kedratud lõngu.
2. Õlisisaldavaid pähklaid ja seemneid, kookospähkleid.
3. Kautšukk, vaik, kummi ja lakk, humalad;
4. toored nahad, sarved, kondid ja elevandiluu;
5. loomulik ja kunstväetis, hulkaarvatud põllupõllumajanduses kasutatav nitraat ja fosfaat;
6. metallid;
7. muld, savi, lubi, kriit, kivid, kaasaarvatud marmor, telliskivid, tahvlid ja katusekivid;

8. portselaan ja klaaskaubad;
9. paber ja tema valmistamiseks vajalikud aineid.
10. Seep, värvid ja kaasaarvatud eriti tema valmistamiseks määratud materjal ja värvnits;
11. kloorlubi, sooda, põletatud naatrium, väävelhapenaatrium kookides, amoniaak, väävelhapeamoniak ja vasevitriol;
12. masinad põllumajanduse, mäekaevanduse, tekstiiltööstuse ja trükikoja otstarbeks;
13. kalliskivid, poolkalliskivid, pärlid, perlmutter ja korallid;
14. torni- ja seinakellad, seiskellad ja taskukellad, väljaarvatud kronomeetrid;
15. moe- ja pudukaubad;
16. igatliiki sulgi, juukseid ja harjaseid.
17. Esemed korteri sisseseadeks ja korterikaunistamiseks, büroomööbel ja bürootarbed 37).

Sarnasele rikkalikule nimekirjale võib õigusega vastuvaieldada, et ta mahutab lugema-

tuid esemeid, millised kunagi koterbandina kasutamisele ei tule, sest nad kunagi pole sõjastarbeks kasutatavad, nagu näiteks punkt 13 ja 15 esitatud esemed.

Hold v. Terneck vastab seepärale, et ei või teada, millised leiutisi tulevikus sõjaabinõude produktsiooni alal veel teha võidakse, nii et mõnede valmisesemete ja toormaterjalide sissevõtt, mille loetlemine nüüd veel üleaarune näib, pärastpoole aga vajalik võib olla. Kas aga sõjapidajad sarnasel juhul selle vabanimekirjaga saavad olema seotud, paistab siiski olevat kahtlane.

On tõstetud vabanimekirja vastu etteheidet lünklikkuse ja omavolilisuse pärast. Nii koostas näiteks Fitger ühe pika, kuigi mõningais punktides vigase artiklite nimekirja, mis oleks samaõiguslikult võinud esineda vabanimekirjas. Esemete rohkuse tõttu pole nimekiri

mitte purgiv. Lünklikkus paralüseeritakse art. 27 läbi, mis oleksmuidu üleliigne. Selle nimekirja süsteemitust ja omavolilisust ei saa mitte salata.

Pääle art.27 ja 28 ülestähendatud esemete, milliste mittekasutamine sõjakorral pole võimalik, on art.29-das veel terve rida vabaksantud esemeid mainitud, milliste ühiseks tunnusmärgiks on eriline otstarb neil esemetel, mille tõttu neid ei või lugeda konterbandiks. Nii loendab art.29:

1. Esemed ja ained, millised peamiselt haigete ja haavatute raviks määratud, kuid neid esemeid ja asju võib eriti hädakordadel kahjutasu vastu ära võtta.
2. Esemed ja ained, millised laeva kasutamiseks, milleks need valmistatud on, või laeva meeskonna või reisijate tarviduseks reisi kestel on määratud .

38) v.Kunz, lk.278.

Art.29 punkt 1 mainitud esemetest vabastamises konterbantkaupade hulgast on mõõtuandvad inimlikud põhjused. Tzleb tähele panna, et pole tegemist latsareti laevadega, milliste kohta kehtivad Haagi II konventsiooni eeskirjad. Kuna esimesed määrused kehtivad kaubalaevade kohta, milliste varustuses leidub sannaarartikleid.

Jaapani delegatsiooni esitisel on sõjapidajatel õigus nagu varem mainitud, selliseid esemeid ära võtta, kuid ainult kahjustasu vastu juhul, kui nad neid sõjaväelistel põhjustel vajavad. Eeldus siinjuures on aga, et esemed omavad vaenulikku otstarvet, nagu see absoluutse konterbandi äravõtmisel on nõuetav. Muidu astub üldine õigus jõusse, mille järele sõjapidajatel vabal merel neutraalsete laevade vastu mingeid nõudmisi pole.

Art.29 punkt 2 mainitud esemete vabaneimine vastab ühele vanale päritolule. Need, siin

ülestatendatud esemeid ei või sõjapidajatelt mingil tingimusel rekvireerida, ka siis mitte, kui on sõjariistadega või sarnaste esemetega tegemist³⁹⁾.

§ 7. ABSOLUUTSE KONTERBANDI VAENULIK OTSTARB.

Konterbandi mõiste juurde ei kuulu mitte see, et sellekohased esemed kui niisugused on, vaid siin tuleb arvestada esemete otstarvet. Mitte esemete loomus, vaid nende vaenulik otstarb annab sõjapidajaile repressiooni kasutamise õiguse.

Kaubavahetus teatud esemetega, mis sõjakorral mitte ei vaibu, on ainult siis lubamatu, kui see toimub sõjapidaja kahjuks. Rahvusvahelise õiguse poolt on antud sellele sõjapidajale, kelle kahjuks see toimub, volitus end teatud abinõudega selle kahjustamise eest kaitsta.

39) v.Meyer, lk.39.

Kuidas "vaenulikku otstarvet" mõista, on literatuuris ja praktikas väga vaieldav küsimus. Londoni deklaratsioon on seda küsimust sarnasel viisil lahendanud, et tema lahkuminevaid ja vasturääkivaid õpetusi lepitada katsus, tehes seega vahet absoluutse ja relatiivse konterbandi otstarve vahel ⁴⁰⁾.

Absoluutse konterbandi vaenulik otstarb määratakse art.30-das puht vaenlase asukoha suhtes:

"Absoluutse konterbandi esemed alluvad äravõtmisele, kui tõendatakse, et nad on määratud vaenulikele või vaenlase poolt vallutatud maa-alale või vaenulikule sõjaväele."

Ühtlasi tuleb tähendada, et absoluutse konterbandi juures on tähtis kauba, mitte aga laeva otstarb. Samuti ka absoluutse konterbant- esemete juurdeveo korral tõendamise suhtes mak- sab täiel määral tarvitamise otstarb. Nii võib

40) v.Kunz, lk.266; v.Meyer, lk.39.

41) v.Meyer, lk.40.

konfiskeerija kui ka vedaja tõendeid esitada igal viisil.

Londoni deklaratsioon hoolitseb kahe praesumptio iuris et de iure esitamise läbi selle eest, et sõjapidajatel ei oleks mitte raske tõendeid esitada. Nii määrab art.31:

"Tõend, mis art.30 ette nähtud otstarvet järgnevatel juhtudel lõplikult esitab:

1. Kui kaup dokumentide järele tuleb ühes vaenulikus sadamas lossimisele või peab üle antama vaenulikule sõjaväele.
2. Kui laev vaenulikus sadamas peatuma peab või vaenulikku sadamat riivab või vaenuliku sõjaväega kohtuma peab, enne kui ta neutraalsesse sadamasse jõuab, kuhu kaup on määratud dokumentaalselt" ⁴¹⁾ .

Neil mõlemil juhul on vaenulik otstarb lõplikult tõestatud, kuna neutraalsel võimul ei ole võimalust esitada neutraalset otstarvet vastutõendina.

41) v.Meyer, lk.40.

Punkt 1. ja 2. püstitatud arvamuste vahel tuleb teravalt teha vahet. Esimene arvamus haarab kauba otstarvet. Nii selgub juba laeva dokumentidest, kui kaup vaenlasele määratud on, et tegemist vaenuliku otstarbega. Seega pole põhjust anda neutraalsete võimalust vastastõendite esitamiseks. Teine arvamine viitab aga laeva sihile. Kuigi kaupade otstarbepõhimõtteliselt mõõtuandev on, tuleb siiski mõningail juhtumel laeva sihile anda otsustavat kaalu. Juhul kui laev vaenulikku sadamasse määratud on, siis paistab selgelt siht, kaupu vaenulikku sadamasse viia. On aga kaup laevapaberite järele neutraalsesse sadamasse määratud, ning laev peab aga enne seda ühte vaenulikku sadamasse sõitma või vaenulikku sõjaväge kohtama, siis pole veel sellega mitte tõendatud, et kaup omaks vaenulikku otstarvet. Samuti ka Londoni deklaratsioon ei lase kaupade

ilmsüütat otstarvet tõendada:

" Kui laev enne neutraalset sihitust vaenulikku sadamasse saabuma peab, siis võib tõenäoliselt oletada, et neutraalne sihtkoht on teeseldud. Kuigi algusest pääle pole ettenähtud petmise kavatsust, võib kaubalaeva kaptenile tekkida kiusatus kaupu kasuliku tehingu korral maha müüa, õhutades kohalikke elanikke neid ostma." ⁴¹⁾ Et ärahoida õigustamatut konfiskeerimist sõjapidajate poolt ja teisest küljest kaptorile orienteerumist kergendada, on art.32.kindlaks määratud, et laevapaberid laevasõidu vaatekohaselt tõenditena esinevad absoluutse konterbandi olemasolu puhul pardal. Dokumendid kaotavad siiski tõendamisjõu, kui laeva tabamisel kindlaks tehakse, et ta laevapaberites ettenähtud sõidusihist kõrvale on kaldunud ja selle kõrvalekaldumise kohta mingit põhjendust ei suuda esitada. Sel juhul võib ristleja olukorra kohaselt vabalt otsustada.

41) v.Meyer, lk.39-42.

Ex. hõl. entv. Tunt.

§ 8. RELATIIVSE KONTERBANDI VAENULIK OTSTARB.

Kui absoluutse konterbandi juures rahul-
dutakse vaenuliku koha määramisega, peavad
sõjapidajad relatiivse konterbandi konfiskee-
rimise puhul vaenulikku otstarvemäärangut tõen-
dama. Seda määrab art.33:

"Relatiivsed konterbantesemed alluvad kon-
fiskeerimisele kui tõendatakse, et nad vaenu-
liku riigi sõjavägedele kasutamiseks või va-
litsusasutistele määratud on, olgugi, et viima-
sel juhul pärast asjaolu tõestamist, et need
esemed tõeliselt mitte sõjaks ei kasutata."⁴²⁾

Et sõjapidajad relatiivse konterbandi
vaenulikku otstarvet tõendama peavad, on seega
põhjehdatud, et relatiivse konterbandi esemed
samahästi vaenulist kui ka rahulist otstarvet
teenida võivad. Sarnaste esemete juurdevedu
vaenulikule maa-alale ei võimalda konterbant-

42) v.Kunz, lk-d 269 jj.

esemete juurdeveo- ega ka sõja lõppu. Sõjapidaja võib seepärast esemeid, mis rahulikult otstarbeks kasutatavad, ainult siis konterbandina käsitleda, kui kindlusega arvatav on, et saaja neid sõjaliselt otstarbeks kasutab, aga eriti siis, kui kaubad on adresseeritud on ühele sõjaväe osale, või kui nad otseselt teel vaenulikkudele sõjavägedele ⁴³⁾.

Art.33-da järgi esineb juhtum, kus konterbantkaubad saadetakse ühe vaenuliku riigi valitsusasutisele. "Valitsusasutiste" all ei mõisteta mitte üksi sõjaväeasutisi, vaid ka, nagu üldteadaanne selgesti rõhutab, tuleb mõista ka eraasutisi. Kui nõnda vaenlase riiklikule raudteede talitusele raudteerööpaid adresseeritakse, siis on igal juhul antud kaupade vaenulik otstarb. See näib alul õigustamata olevat, kuid on niihästi juriidiliselt kui ka

43) v.Lindemann, lk-d 21 jj.

praktiliselt põhjendatav. Nimelt riik esineb tervikuna, vaatamata sellele, et ta oma majanduslikku tegevuse arendamisel vajalikkude tehingute sooritamise mitmeile ametasutistele üle kannab. Saadetised eraasutistele ei tule mitte ainult neile, vaid ka koguriigile kasuks. Peamiselt võib sarnastel juhtumitel tekkida võimalus, et esemed, millised määratud ametiasutistele, vahenditult sõjaväeasutistele üle antakse, juhul kui need omavad viimastele suuremat väärtust. Tähtis on eriti üldteada- ande märges, et tulevad ainult küsimuse alla need asutised, mis kuuluvad riigile.

Kaptoril on kaupade tabamishetkel võimalust nentida, kas kaubad on sõjaliseks otstarbeks kasutatavad või mitte, mis aga selgub harilikult hiljem, kui kaup juba vaenlase käes. Et sõjapidajaile sõjapidamist kergendada,

art.33 - käsitleb saadetist vaenlase asutistele või vaenlase riigis elavale või kohal viibivale kauplejale, kellest on teada, et ta saadab seda liiki esemeid või kaupu vaenlasele. Seesama maksab ühe saadetise kohta, mis on määratud vaenlase poolt kindlustatud kohale või mõnele teisele kohale, millised esinevad vaenlase sõjavägede baasina. See arvamine ei leia mitte rakendamist kaubalaevade suhtes, mis sellistele kohtadele sõidavad ja mille iseloomu konterbandina võib tõendada. Kuid need arvamuselised võimaldavad ka vastuarvamusi.

Samuti pole nõuetav, et kaupmees oleks vaenuliku riigi kodanik, on küllalt, et ta elab vaenlase maal. Isiklik elukoht vaenulikul maal peaks samaväärne olema kaubanduskohaga.

Ka laev võib esineda konterbantkaubana. Nii erapooletu laev vaatamata sellele, kas ta

veab konterbanti või mitte, võib olla ise konterbandiks. See esineb juhul kui laev on ehitatud ja varustatud sõjaotstarbeks ja asub teele vaenlase maale ⁴⁴⁾. Tahab sõjapidaja laeva kui konterbanti konfiskeerida, siis peab selle vaenulikku otstarvet tõendama, et see ühele vaenlase poolt kindlustatud kohale on määratud.

Mis puutub tõenditesse, siis laevapaberid pakuvad täit tõendust. Seda ei tarvitse mitte sõnaliselt võtta, vaid laeva läbiotsimisel saab asjaolusid kindlaks teha, mis vastuvaidlemata tõendavad, et laeva sihtkoht või kaupade väljalaadimiskoht on laevapaberites valesti üles antud.- Lühidalt, laevapaberid tõendavad olgu siis, et nende andmete ebaõigsust asjaoludega tõendatakse.

44) v.Oppenheim, lk.562.

45) v.Meyer, lk-d 42-47.

46) v.Garner, lk-d 295-299.

Seega on Londoni deklaratsioonis vastu seatud piiramata vastutõendamise ükskõik milliste asjaoludega ⁴⁵⁾.

§ 9. KOGUREISU TEOORIA.

Kogureisu teooria, s.o. "continuous ⁴⁶⁾ voyage" on inglaste poolt esitatud. See doktriin on oma alguse saanud a.1756 "rule of war"-st, mis sisaldas keeldu hollandlastele toimetada kaubavahetust emamaa ja kolooniate vahel. Sellest keelust mindi mööda sellega, et kaupu toimetati esialgu neutraalsesse sadamasse ja säält lõppsihtkohta. Et seda toimingut tõkestada, seadis lord Stowell üles kogureisu teooria, kus tema kaupade vedu lähtesadamast sihtsadamani nimetas terviklikuks ehk ühiklikuks, mis oma terviklikku iseloomu vahesadama külastamisega ei tohtinud

45) v.Meyer, lk-d 42-47.

46) v.Garner, lk-d 295-299.

kaotada, sest et laadung tõeliselt sellele maale, kuhu vahesadam kuulub, mitte üle ei anta (dolus non purgatur circuitu).

Selle, ka konterbandi kohta käiva õpetuse järgi, mis eriti Inglise ja USA poolt esile tõsteti, ei kaitse asjaolu, et konterbanti vedava laeva sihtsadam on neutraalne, mitte laevalaadungit rekvireerimast, kui see neutraalsest sadamast on määratud vaenlase käsutusse mõnesugusel teel.

Loogilise vaatluse seisukohalt ei saa kahelda kogureisu õpetuse õigustuses. Sõjapidajate õigusele, tõkestada konterbandi juurdevedu, seisab vastu sama õigusliku kaitse all oleva neutraalse kaubanduse huvi vaba läbikäimiseks neutraalsete sadamatega ka sõjaajal. Kogureisu teooria loogiline läbiviimine viib neutraalseid kannatamata seisundini. Neutraalne merekaubandus saab selle teooria sihikindla

teostamisega peaaegu pea täiesti takistatud, eriti siis kui puudub tõendus kauba sihtsadamakohta. Parim näide on selleks Inglise konterbandi praksis maailmasõjas.

Selle neutraalse kaubanduse jaoks nii vaadeterikka õpetuse õigustus nii teoorias kui ka riikide praksises oli tormiliselt vaieldav. Tema korraldamine oli Londoni konverentsi põlevaim punkt. Ka siin esinesid lahkarvamused. Saksa, Austria, Hispaania ja Madalmaad olid vastu; Inglise, Prantsusmaa, Vene, Itaalia ja Jaapan sellevastu aga pooldasid kogureisu teooria allesjätmist. Küsimus lahendati sel teel, et tehti vahet absoluutse ja relatiivse konterbandi vahel ja kogureisu teooria maksab ainult absoluutse konterbandi kohta, kuna aga viimase kohta ta ei kehti.

Absoluutse konterbandi jaoks määrab

art.30:

47) v.õige, lk-d 47-48.
48) v.õige, lk-d 52-53.

"Pole oluline, et need esemed veetakse vahenditult või neid laaditakse ümber või toimetatakse kohale maanteed mööda." 47)

Seega on mõõtuandev kaupade siht, mitte laeva siht. Absoluutse konterbantkauba soiduteed kuni oma sihtkohani vaadeldakse tervikliku üksusena.

Ei aita midagi, kui kaup on laaditud laevale, missugune seda peab neutraalsesse sadamasse välja laadima; niipea kui rekviireeriv sõjavõim võimeline on tõendama, et see kaup säält mere- või maanteed mööda vae- nulikku riiki toimetatakse, siis ollakse kül- laldaselt õigustet rekvisitsiooniks või laa- dungi võõrandamiseks.

Seega on kogureisi õpetus absoluutse konterbandi kohta tingimusteta tunnustet 48)

Relatiivse konterbandi kohta on kogu-

47) v.Meyer, lk-d 47-48.

48) v.Gilge, lk-d 52 jj.

reisu teooria põhimõtteliselt kõrvaldatud:

"Relatiivse konterbandi esemed kuuluvad konfiskeerimisele ainult laeval, mis on teel vaenulisele või vaenlase poolt okupeeritud maaalale või vaenuliku sõjaväe juurde ja mis-sugune neid esemeid mitte välja ei laadi neutraalses sadamas."

Siin on ainult laeva siht mõõtu-andev, mitte kauba siht. Relatiivset konterbanti võib ainult siis ära võtta, kui ta kuulub väljalaadimisele vaenlase sadamas ja selleks on tõendus olemas; kui aga dokumentidest selgub, et kaup peab neutraalses sadamas välja-laaditama, siis võib ta ka mitte konterbant olla ka siis mitte kui kindel on, et ta neutraalsest sadamast mere-või maanteed kaudu vaenlase kätte toimetatakse.

Sõjakorral siseriigiga tuleb teha erand põhimõttelise reisuteooria eitamisega

relatiivse konterbandi juures, sest muidu poleks üldse võimalik takistada relatiivse konterbandi voolu sisemaale. Seega määrab art.36:

"Kui puudub vaenulikul riigil merepiir, siis kuuluvad relatiivse konterbandi esemed äravõtmisele, kui tõendatakse, et nendel on art.33-as ettenähtud siht."

Londoni deklaratsioon korraldas veel küsimust, kas laev ka pääle lossimist ja pärast konterbandi transpordi lõpetamist oma tagasireisul äravõtmisele kuulub. Seda küsimust jaatati mõne reisuteooria pooldajate, iseäranis Inglismaa poolt. Konterbant allus äravõtmisele eriti siis, kui teda veeti valepaberite all.

Kuid Londoni deklaratsioon määrab, et sarnasel korral arestimine alati on keelatud (art.38);

"Laev kuulub arreteerimisele, kui ta konterbanti veab, aga mitte siis, kui ta seda on varemini vedanud"⁴⁹⁾.

§ 10. KONTERBANDIVEO ÕIGUSLIKUD TAGAJÄRJED.

a) Üldiselt.

Konterbandiveo õiguslik tagajärg on arestitudvara konfiskeerimine, sest et selle kaudu saab vaenuliku väe tugevdamine takistatud. Selle kohta on palju lahkuminevaid vaateid⁵⁰⁾. Ühe vaate järgi on konterbandi vedu neutraliteedi rikkumine ja seejärgi tuleb teda vaadelda karistatava deliktina. Teise vaate järgi on vedu ainult kaubanduslik riisiko (aventure commerciale), kuid sõjapidaja on aga sõjahädavajalikkuse vaate-

50) v.Kunz, lk. d 279 jj.

49) v.Meyer, lk.50.

kohalt repressiivabinõudeks õigustatud. Konterbantveo õiguslike tagajärgede suhtes on sarnane arvamuste lahkuminek tähtsusetu, sest et mõlemate teooriate järgi on arestitud vara konfiskeerimine ja asjaolude kohaselt ka laeva äravõtmine õigustatud. Deklaratsioonis käsitletatakse konterbandi vedu deliktina, nagu see selgub väljenditest: 51) pénalité, punition, amende .

b) Konterbandi, laeva ja hädaohutu laadungi käsitletus.

Konterbandiveo õiguslikud tagajärjed esinevad kolme objekti juures: konterbandi esemete, laeva ja muu laadungi juures.

Absoluutsed või relatiivsed konterbantesemed kuuluvad art.39 järgi tingimusteta ja eranditult võõrandamisele ja nimelt ilma

51) v.Meyer, lk.51.

kahjutasuta. Selle abinõu järgi sõjapidaja takistab mitte ainult juurdevedu vaenlasele, vaid võtab ka peale selle kauba ilma tasuta endale, ilma seda vaenlasele andmata. Kuid seda ei saa ärahoida, sest et äravõtmise kahju tasu vastu soodustaks just konterbantkaubandust. Konterbandi veo takistamine õnnestub ainult siis, kui tõrjeabinõud mõjuvad hirmutavalt.

Londoni konverentsil võttis konterbanti vedava laeva õigusliku käsitlemise küsimus suure ulatuse ja arvamused läksid selles küsimuses lahku. Laeva äravõtmise puutuvais arvamustes lepiti lõpuks siiski kesktee suhtes kokku ja art.40 ütleb:

"Konterbanti vedava laeva äravõtmine on lubatud, kui konterbant oma väärtuselt, et saad seda piisikohu alla anda.

kaalult, mahult või prahilt enam kui poole laadungist välja teeb."

Art.41 lausub:"Kui konterbanti vedav laev vabaks lastakse, siis langevad konfiskeerivale sõjavõimule tekkinud priisikohtupidamise, niisama laeva ülalpidamise ja laadungi alalhoiu kulud, mis uurimise kestel tekkinud, vabakslastud laeva kanda".

Järgmine tõkkeabinõu on deklaratsioonis määrus, mille järgi hädaohuta kaubad konterbanti vedaval laeval võivad võõrandamisele kuuluda ja nimelt siis, kui need kuuluvad konterbanti vedavale omanikule (art.42).

Konterbantkaupade võõrandamine toimub priisitoimetuse korras, mil juhul konterbantlaev priisisadamasse toimetatakse, et sääl teda priisikohtu alla anda.

Kui laevas leitud konterbandi hulk on väheldane, siis võib laeva vabaks lasta oma kanda võttes kahjud, mis neutraalsetele tekivad reisutakistamisega ja sellega seotud ajakaotusega. Ka sõjapidaja on sellest huvitatud, sest et temal tekitab raskusi vedada laeva priisisadamasse või anda sellele laevale üks osa oma meestest valveks. Seepärast määrab art.44: "Konterbandi pärast kinnipeetud laev, mis konterbandi hulgaga arvestades ei kuulu vöörandamisele, võib teatud asjaolude korral sõidu jätkamiseks luba saada, kui kapten nõus on konterbandi sõjapidaja laevale üle andma. Konterbandi üleandmine märgitakse võtja sõjalaeva poolt kinnipeetud laeva päevaraamatusse. Selle laeva kapten peab aga sõjalaevale üle andma kõikide vajalikkude paberite tõestatud ära kirjad. Võtja sõjalaev on õigustatud

hävitamata temale üleantud konterbanti ⁵²⁾.

c) Konterbandi võõrandamise tasu vastu.

Londoni deklaratsiooni läbi konterbandiveo kohta normeeritud takistusabinõud ei eelda mingit süüd. Piisab, et on olemas vastavate artiklite objektiivne teokoosseis. Seejuures lähtutakse muidugi eeldusest, et õigusliku karistuse alla langevad isikud, kes kauba kahtlast iseloomu tunnevad, teotse- sedes seega mala fide. Selle presumptio doli vastu ei ole lubatud vastuväiteid.

Kuid Londoni deklaratsioon võtab siiski arvesse kahte juhtu, kus süüd nähtavalt ei esine.

Art.43.ütleb: " Kui tabatakse laev merel, kes on teadmatuses vaenulikkusest või tema laadungi kohta käivast konterbant-

52) v.Meyer, lk-d 52-55.

teadaandest, siis võib neid konterbantese-
meid ainult tasu vastu võõrandada, kuna laev
ja ülejäänud laadung on võõrandamisest ning
art.41 ettenähtud kuludest vabastatud. Sama
on maksev ka kui kapten, olles teadlik vae-
nulikkusest või konterbandi teadaandest, kuid
pole veel konterbandi esemeid väljalaadida
saanud.

Laeva teadlikkust sõjaseisukorrast
ja konterbandi teadaandest saab seletada
sellest, kui laev teatud aja jooksul sõja-
tegevuse algusest või konterbanditeadaande
kuulutamisest sadamavõimudele on säält
neutraalsest sadamast lahkunud. Et sõjaseisu-
kord laevale teada on, oletatakse ka sellest,
kui ta on lahkunud vaenulikust sadamast sõja-
tegevuse algusel.⁵³⁾

53) v.Meyer, lk-d 56,57.